

כיצד מחזנכין

עלון מס' 144

לקראת תחילת חדש אלול הבעל"ט, ימי חשבון הנפש

סוס משכיל

למעשה, ולא נותר לו פנאי להשקיע את גאונותו ורוחו בדעתו בלימוד חלקי התורה האחרים.

וכה היה החפץ חיים מתאונן במר לבו: "בשביל לזכות את הרבים נשארתי עני ואביון בכמה סדרים בש"ס".

ומסיים רבי אריה לייב: "אמנם קיים בעצמו מאמר חכמינו אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון לבו לשמים".

רבנו החפץ חיים זצ"ל, המשיל את הסכנה שבחוסר חשבון הנפש, במשל: סוחר שכר עגלון להוליכו למקום מסוים. ביקש הסוחר שישגיח על הסוס לבל יטה מן הדרך. העגלון הבטיח, אך מהר מאד נרדם על מושבו. הסוס ראה חציר בצדי הדרך סמוך למדרון, נטה אחריה, והעגלה התהפכה. גער הסוחר בעגלון: הרי הזהרתך! השיב העגלון: מכיר אני את סוסי, משכיל הוא, יודע את הדרך.

ענה לו הסוחר: שוטה שכמותך, וכי שייך לומר על סוס שהוא "משכיל"? יתכן שהוא טוב מאחרים אבל סוף סוף בהמה הוא, וכשרואה דבר מגרה, מתגברת תאוותו והולך אחריה. היה לך להחזיק במושכות!

כך האדם מורכב מנפש שכלית ומנפש בהמית, וחייב להשגיח בכל שעה. אם מסיח דעתו רגע אחד, עושה הנפש הבהמית את שלה ולוכדת גם את הנפש השכלית ברשתה.

מאמינים ואדישים

מי שעורר בדור אחרון את נושא חשבון הנפש היה כ"ק האדמו"ר מקאליב זצ"ל וכן האדמו"ר ה"ישועות משה" זיע"א, שעורר ללימוד חובות הלבבות בשער חשבון הנפש. סיפר הרה"ח רבי ישראל מאיר ברטלר שליט"א, ששמע מהרבי ה"ישועות משה" זיע"א "מאנשים שאינם מקפידים לקרוא קריאת שמע שעל המיטה כראוי אין אני מדבר כלל. אמנם מאלו שכן מקפידים בכך, הרי שמאמינים שמפקידים את נשמתם בכל לילה לבורא עולם, אתמהא, כיצד ילכו לישון ללא שיערכו חשבון נפש טרם יעלו על יצועם?"

עבודות פרך בסיביר

על חשבון נפש מרגש, סיפר הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל. "כשלקחו אותי הנק.ו.ד ודנו אותי לחמש שנות מאסר עם עבודות פרך בסיביר, פשפשתי במעשיי לדעת למה נענשתי בעונש נורא זה, עד שנזכרתי: פעם בעיצומו של יום כיפור בא אלי בחור שהיה בריא כמו שור ואמר שאינו מרגיש טוב, ושאל אם עליו להמשיך לצום. שאלתי: האם יש לך מחלה מסוימת? השיב בשלילה מוחלטת. אמרתי לו: לך לנוח על מיטתך והחלף כוח, ובסופו של דבר התברר שטעות היתה זו, והיה עליו לאכול כדי להחיות את נפשו."

שאלוהו: הרי נהגת כדין, לא היה ניכר על פניו שום סימן, ומה פשעך? נענה הגר"י אברמסקי ואמר: "ישנם דברים שאמנם האדם אינו אשם במאומה, אך עצם העובדה שזה עבר דרכו זה נורא ואיום, וגם על זה צריך לשוב בתשובה..."

חנות היותר קטנה

בנו של החפץ חיים, רבי אריה לייב הכהן פופקא זצ"ל, סיפר על אביו שכבר בימי נעוריו, כשהגיע לראדין כעלם צעיר, היה מתבודד בעזרת הנשים של בית המדרש ומדבר עם נפשו. נערי בית המדרש היו מטפסים על ארונות הספרים לראות דרך החלונות מה הוא עושה.

במשך השנים, היה הח"ח מתבודד בשדות העיר ועושה חשבון עם נפשו על כל מעשי היום. בנוסף היה לו פנקס בו כתב את חשבונותיו ואת הגדרים שגדר בדברים שנכשל בהם.

ושמע רבי אריה לייב מאביו כמה פעמים, בשנים הרבה שלאחר מכן, שהיה תמה על בני העולם: לחנות קטנה עושים פנקס לחשב הכנסות והוצאות, ולחשבון האדם עם נפשו אין משגיחים כלל... ממתניגים לעולם הבא שיתוודע האדם לחשבונות... אבל שם כבר לא ניתן לתקן. ובעולם הזה הלא אפשר לתקן!

עני בכמה סדרים

עוד מספר רבי אריה לייב, שהיה אביו מתאונן רבות על שלא זכה לדעת את כל התורה כאוות נפשו. מאחר ועיקר לימודו היה כדי לזכות את הרבים, השקיע את כל ימיו בלימוד עניינים הנוגעים

סיפר הגאון רבי ראובן פיינשטיין על אביו מרן בעל האגרות משה זצ"ל. בעיצומה של דרשת שבת הגדול לקה בהתקף לב. הרגשתו הייתה נוראה ומייסרת כפי שהעיד: "הרגשתי כאילו לבי נאחז בצבת ונעקר ממקומו". למרות הכאב, המשיך את הדרשה עד תומה. כשהגיע לבית החולים הוחלט להשתיל קוצב לב. כעבור שבוע התברר שהטיפול נכשל ויש לבצעו שוב.

ישב רבי משה ועשה חשבון נפש: מדוע באים עלי יסורים אלו? חיטט בעברו עד שהגיע למסקנה כי זה בעוון הלבנת פנים. בהיותו ילד, שאל המלמד קושיה, חברו יישב את הקושיה, והוא יישב אחרת, והמלמד העדיף את תשובתו. אפשר שנהנה באותה שעה, ואם כן יש כאן מעין הלבנת פנים.

החטא היחיד שמצא מרן לאורך תקופה של למעלה משמונים שנה [!!!] הוא שמץ של גאווה שחש כילד. ובגין כך הבין שמגיע לו שיבואו ייסורים קשים בגופו...

להחזיק את החשבון

כמה נפלאה העדות שמספר הרב שמעון מלר שליט"א, על הגאון רבי דוד סולובייצ'יק זצ"ל. היה זה תקופת מה לאחר ששב מאשפוז ממושך במחלקת טיפול נמרץ, כשאף פסע היה בינו לבין המות.

במהלך האשפוז אירעה קריסת מערכות קשה. הכל היו אחוזי פחד. אולם בחסדי הבורא קם ממיטת חוליו לחיים, בניגוד לכל סיכוי סביר לפי מצבו הרפואי האנוש. אט אט שב לאיתנו, ותלמיד שביקר אותו פנה אל האח הרפואי ושאל על מצבו. ענה הלה: מבחינה גופנית מצבו משתפר אבל הבסיס ההכרחי לצורך החלמה הוא מנוחת הנפש, ובנקודה זו המצב אינו מושלם. הרב אינו רגוע. וכיצד יודע הוא? כי כל מי שנכנס לרבינו בימים אלו, הוא חוקר ודורש: האם ביקרת אצלי בבית החולים? ואם כן באיזה מצב הייתי אז, ער או ישן, בהכרה או לאו? ומה עשית באותה שעה שביקרת? כל פרט שיוכל להוציא מפיו של האורח נראה בעיניו בעל חשיבות עצומה.

את הסבר הדבר סיפק רבינו עצמו, כשפתח בהתרגשות ואמר: "מבינים אתם? על חודש שלם מחיי אין לי חשבון נפש מדוקדק. גְּעוּאָלד! חודש שלם. גְּעוּאָלד!" כל חקירתו ודרישתו הייתה כדי לשחזר את אותו חודש, למלא את הפנקס, ולא להניח לחיים לעבור ללא חשבון.

ישועה מיידית

סיפר כ"ק האדמו"ר מפוריסוב שליט"א: יהודי חשוב שמדי פעם נדרש להגיע בדחיפות לבית החולים עם בנו החולה, ישב יום אחד במיון והמתין. עלה בדעתו לעשות חשבון נפש שמא שלח אותו הקב"ה לכאן כדי לתקן משהו.

בעודו יושב וחושב, עבר שם פרופסור שכמה שנים קודם לכן טיפל באמו והכירו. שאל לפשר בואו, שמע את דבר המחלה, ואמר: "בוא עמי לחדרי ואבדוק את הילד". בדק, רשם תרופה ואמר: הכל יהיה בסדר. נתן האב את התרופה לבנו והילד נרפא כליל.

את הסיפור זה שמע יהודי אחד, ולאחר מכן סיפר: בא אלי חבר שהיו לו חובות כבדים. הוא ציפה לרשת מירושת אביו שנפטר, אך אחיו נטלו הכל ולא הניחו לו מאומה. אמרתי לו: כשעושה אדם חשבון נפש הוא זוכה לראות ישועות. קיבל החבר את הדברים, ישב ועשה חשבון, תיקן מה שהיה עליו לתקן ועוד באותו יום, ממש אותו יום, התקשר אליו עורך הדין של האחים ואמר: "מצאנו מגרש נוסף של אביך. האחים אמרו שסוף סוף גם אתה אח, ואת המגרש הזה יש לתת לך."

עד שיתחלף הרמזור

סיפר הרב גואל אלקריף שליט"א, מה ששמע מרבי יוסף פנחסי:

יום אחד שהה הרב בתוך ליד רמזור אדום. הנוסע ברכב שמשמאלו הבחין בו וצעק בהתגרות מבעד לחלון הפתוח: "כבוד הרב, עד שהרמזור יתחלף יש לך הזדמנות להחזיר אותי בתשובה..."

הרב פנחסי לא התבלבל, וענה לו: "סע קדימה, מדוע עצרת?" "אי אפשר, הרמזור אדום!" "מה אכפת לך לנסוע באדום? הרי אין פה משטרה!" "מה פתאום? יתכן שיש פה מצלמה נסתרת. יתפסו אותי, אקבל קנס וגם נקודות."

"ואולי יש מצלמה גם מלמעלה?" אמר הרב בשקט. בדיוק באותו רגע התחלף הרמזור לירוק. שני הרכבים שעטו קדימה, כל אחד לדרכו. חלפו כמה חודשים. יום אחד ניגש אל הרב יהודי מזוקן וברכו לשלום.

"מי אתה?" שאל הרב. "אני מהמצלמה למעלה, ההוא מהרמזור." אותו משפט בודד חדר ללבו, טלטל אותו וגרם לו לחשב מסלול מחדש ולחזור בתשובה שלמה.

שמחה מתוך שפלות

יש בדברים אלה סוד גדול, שכבר הצביע עליו הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע. יום אחד דילג על ברכת "שלא עשני גוי" בתחילת התפילה בברכות השחר. כששאלוהו מדוע, ענה שכבר ברך בביתו. כשנשאל מדוע הקדים לברך, נענה: "הבוקר כשקמתי ממיטתי פשפשתי במעשיי ועשיתי חשבון נפש, ומצאתי עצמי במצב גרוע מאוד, מלא עוונות ופשעים. התעצבתי מאוד ולא מצאתי מנוח לנפשי, עד שנפל לרעיוני שיש לי לשמוח בכך שזכיתי להיות יהודי וכשהתבוננתי בזה קפצתי משמחה וברכתי מיד שלא עשני גוי."

"החשבון הוביל לשפל, השפל הוביל לחיפוש, החיפוש הוביל לשמחה אמיתית ומשמחה אמיתית נולדת ברכה" - זה כוחו של חשבון נפש!

אשמח לשמוע רעיונות והצעות ייעול - הכל יתקבל בברכה.

ישראל חיים בלומנטל

לתרומות / הנצחות, או לקבלת העלון באימייל, וכן לתגובות: blu.israel@gmail.com